

Filiz Arıca

<https://orcid.org/0000-0002-0356-2602>

Assistant Professor; Trakya University, Occupational Health and Safety Program, Türkiye, filizkuzu@trakya.edu.tr

Atıf Künyesi | Citation Info

Arıca, F. (2025). Dezavantajlı Gruplar Bağlamında Göçmen Kadınların Tarım Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Sorunları. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 12 (4), 1055-1068.

Dezavantajlı Gruplar Bağlamında Göçmen Kadınların Tarım Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Sorunları

Öz

Bu çalışma, tarım sektöründe çalışan göçmen kadınların iş sağlığı ve güvenliği (İSG) bağlamında karşılaştığı çok boyutlu riskleri literatür taraması aracılığıyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Göç, küresel düzeyde artan bir olgu olup, göçmen kadınlar hem cinsiyetlerinden hem de göçmen statülerinden dolayı iş yaşamında çifte dezavantaj yaşamaktadır. Özellikle tarım sektörü; mevsimsel, güvencesiz, kayıt dışı ve sağlıksız yapısıyla göçmen kadın işçileri en kırılgan gruplar arasına yerleştirmektedir. Tarımda kadın emeğinin yaygın olmasına rağmen, göçmen kadın işçilerin maruz kaldığı fiziksel, kimyasal, biyolojik ve psikososyal riskler büyük ölçüde görünmez kalmaktadır. Uzun çalışma saatleri, pestisit maruziyeti, hijyen yoksunluğu, yetersiz barınma koşulları, sosyal izolasyon, dil bariyeri, eğitim eksikliği ve psikolojik tükenmişlik gibi sorunlar, göçmen kadınların hem fiziksel hem de ruhsal sağlıklarını tehdit etmektedir. Araştırmanın bulguları, göçmen kadınların iş sağlığı ve güvenliği sistemleri içinde yeterince temsil edilmediğini ve çoğu zaman yasal korumadan yoksun kaldıklarını göstermektedir. Bu nedenle, teknik önlemlerin yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliği, sosyal politika, insan hakları ve göç yönetimi ekseninde geliştirilecek bütüncül çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır. Göçmen kadınların insani çalışma koşullarına kavuşması onların yaşam kalitesini artırırken tarımsal üretim sistemlerinin adil ve sürdürülebilir hale gelmesini de sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen Kadınlar, Göç, İş Sağlığı ve Güvenliği, Tarım, Dezavantajlı Gruplar

Occupational Health and Safety Issues of Migrant Women in the Agricultural Sector in the Context of Disadvantaged Groups

Abstract

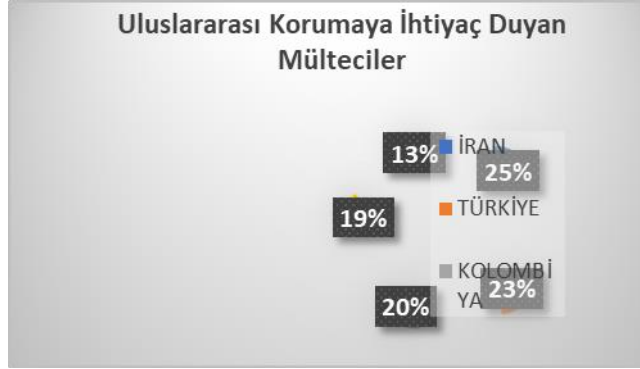
This study aims to evaluate the multidimensional risks faced by migrant women working in the agricultural sector within the context of occupational health and safety (OHS) through an extensive literature review. Migration is a globally increasing phenomenon, and migrant women experience a double disadvantage in working life due to both their gender and their migrant status. In particular, the agricultural sector—with its seasonal, insecure, informal, and unhealthy structure—places migrant women workers among the most vulnerable groups. Despite the widespread presence of women's labor in agriculture, the physical, chemical, biological, and psychosocial risks to which migrant women workers are exposed remain largely invisible. Problems such as long working hours, pesticide exposure, lack of hygiene, inadequate housing conditions, social isolation, language barriers, lack of education, and psychological exhaustion threaten both the physical and mental health of these workers. The findings of this research indicate that migrant women are insufficiently represented within occupational health and safety systems and are often deprived of legal protection. Therefore, in addition to technical measures, comprehensive solutions that integrate gender equality, social policy, human rights, and migration management are urgently needed. Ensuring humane working conditions for migrant women will not only improve their quality of life but also contribute to making agricultural production systems more equitable and sustainable.

Keywords: Migrant Women, Migration, Occupational Health and Safety, Agriculture, Disadvantaged Groups

Giriş

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) küresel ölçekte yaklaşık 1 milyar göçmenin olduğunu bunun da küresel nüfusun yaklaşık 8'de 1'i ne karşılık geldiği belirtmiştir (WHO, 2025). Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı (UNHCR)'nın göç istatistiklerine göre bu göçmenlerin 281 milyonu başka bir ülkede yaşayan uluslararası göçmenlerden oluşurken, 82,4 milyonu zorla yerinden edilmiş kişilerdir. Zorla yerinden edilenler arasında 48 milyon iç göçmen, 26,4 milyon mülteci ve 4,1 milyon sığınmacı yer almaktadır. Ayrıca UNHCR, dünya genelinde milyonlarca kişinin vatansız olduğunu bildirmektedir (UNHCR, 2025). UNHCR'nin yayınladığı istatistiklere göre Uluslararası korumaya ihtiyaç duyan mültecilerin önemli bir kısmı, özellikle İran (3,5 milyon), Türkiye (3,3 milyon), Kolombiya (2,8 milyon), Almanya (2,7 milyon) ve Uganda (1,8 milyon) gibi ülkelerde barınmaktadır (Şekil 1). Bu ülkeler, dünya genelindeki mülteci nüfusunun üçte birinden fazlasına ev sahipliği yapmaktadır.

Şekil 1. Dünya genelindeki mülteci nüfusunun üçte birinden fazlasına ev sahipliği yapan ülkeler (UNHCR)

Tarım sektöründe kadın emeğinin önemi, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO, 2011) raporunda işgücünün %43'lük kısmının kadınlardan oluştuğu bilgisiyle açıkça ortaya konmuştur. FAO ayrıca Asya ve Pasifik'teki kadın iş gücünün yaklaşık %58'inin tarım sektöründe çalıştığını ve araziye, finansal hizmetlere, piyasalara ve karar alma gücüne sınırlı erişim gibi önemli engellerle karşı karşıya kaldığını belirtmiştir (FAO, 2025). Günümüzde küreselleşme, savaşlar, iklim değişikliği ve yoksulluk gibi nedenlerle artan göç hareketleri, beraberinde çalışma yaşamında ciddi sosyal ve yapısal sorunları da getirmektedir (Ahsan & Varol, 2020). Bu sorunlardan biri, göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliği açısından yaşadığı dezavantajlı durumdur. İstihdam yapısı açısından değerlendirildiğinde, inşaat sektörünün yanında tarım sektörü de göçmen işçilerin sıklıkla çalıştırıldığı, güvencesiz ve kurlsız istihdamın yaygın olduğu alanlar arasında yer almaktadır (Temel & Topateş, 2023). Tarım sektörü; düşük ücret, uzun çalışma saatleri, mevsimsel istihdam, kayıt dışılık ve iş güvenliği önlemlerinin zayıflığı gibi nedenlerle tüm çalışanlar açısından riskli bir alan iken, göçmen kadınlar bu tablo içinde en korunmasız gruplardan birini oluşturmaktadır (Us & Akbıyık, 2023). Türkiye gibi tarımda mevsimlik işgücüne yüksek oranda ihtiyaç duyan ülkelerde, başta Suriyeli sığınmacılar olmak üzere pek çok göçmen kadın, bu sektörde kayıtdışı ve sağlıksız koşullarda çalışmaktadır (Dedeoğlu, 2023). Bu sebeple göçmen kadınlar tarım sektöründe farklı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır.

Göçmen kadın tarım işçilerinin karşılaştığı temel sorunlar, yalnızca çalışma koşullarıyla sınırlı kalmayıp; toplumsal cinsiyet rolleri, etnik kimlik, göç statüsü ve sosyoekonomik eşitsizlikler gibi çok katmanlı yapısal faktörlerin kesişiminde ortaya çıkmaktadır (Sexsmith & Griffin, 2020). Bu durum, göçmen kadınların kırılganlığını artırmakta ve onları tarım sektöründe en savunmasız

gruplardan biri hâline getirmektedir. Göçmen kimliğine sahip kadınlar, ırkçı ve dışlayıcı tutumlara daha sık maruz kalırken, bu durum işyerinde güvensizlik, kaygı ve korunmasızlık hissini derinleştirmektedir (Waugh, 2010; Sexsmith & Griffin, 2020). Tarımın hem üretim hem de bakım süreçlerinde önemli roller üstlenen kadınların bu katkıları çoğu zaman toplumsal ve kurumsal düzeyde tanınmamaktadır (Ortiz, 2020). Bir diğer önemli sorun alanı ise sağlık ve iş güvenliğine ilişkindir. Tarımda çalışan göçmen kadınlar çoğunlukla düşük ücretlerle uzun saatler çalışmakta, pestisit gibi zararlı kimyasallara maruz kalmakta ve temel hijyen koşullarından yoksun barınma alanlarında yaşamaktadır (Akalın, 2018). Bu koşullar, özellikle hamile kadınlar ve küçük çocuklar için ciddi sağlık riskleri barındırmaktadır. Ayrıca, ailelerinden uzun süre ayrı kalmak durumunda kalan kadınlar, hem psikolojik hem de fiziksel olarak tükenmişlik yaşamaktadır (Sexsmith & Griffin, 2020; Peterson-Iyer, 2024). Bu durumların büyük bir bölümü, kayıt dışılık ve denetim eksikliği nedeniyle görünmez kalmaktadır. Öte yandan göçmen kadınlar arasında yaygın olarak gözlemlenen yalnızlık ve sosyal izolasyon da dikkate alınması gereken önemli bir sorundur (Arslan, 2023). Özellikle yaşlı, düşük eğitilmiş ve gıda güvencesizliği yaşayan kadınlar, sosyal bağlardan kopuk bir yaşam sürmekte ve bu durum ruhsal sağlık üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır (Smith-Appelson, Reynolds, & Grzywacz, 2021). Tarım işçileri, çalışma ortamları ve yaşam koşulları nedeniyle çok sayıda riskle karşı karşıyadır. Bunlara tarım ürünleri (makine ve ekipman, tozlar ve mayalar, herbisitler/böcek öldürücüler gibi kimyasal maddeler, yeşil tütüne, gazlara, dumanlara, buhara belirli maruziyetler), canlı hayvanlar veya yabani hayvanlar (ezme, tekmeleme, ısırma, zoonoz) ve çevresel faktörler (gürültü, ergonomi, aşırı sıcaklık değişiklikleri, çamur, toz, buz gibi istenmeyen zemin koşulları, fiziksel yapılar, stres) dahildir (Weathers & Garrison, 2004; Reed, 2004). Tarım işçilerinin sağlık ve güvenliğini etkileyebilecek faktörler arasında düşük gelir, aşırı sıcaklıklar, eski ve güvenli olmayan makinelere maruz kalma, yüksek iş yükü, uzun çalışma saatleri, ısırıcı böcek ve hayvanlara maruz kalma ve alerjiler yer almaktadır (Donham & Thelin, 2006). Engellilik, göçmenlik, yaşlılık gibi dezavantajlı konumlarda kadın olmak, dezavantajlı konumu pekiştiren ve yoksulluğu perçinleyen bir etkiye yol açmaktadır (Ulutaş, 2009). Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı'na (MİGA, 2012) göre mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları mutlak yoksulluk; barınma, eğitim, sağlık gibi temel insan haklarının kaybına neden olmaktadır. Göçmen işçiler, çalışma zorunlulukları nedeniyle fiziksel kapasitelerinin ötesinde zor koşullara maruz kalabilmektedir (Öztaş, Kurt, Koç, & Akbaba, 2018).

Tüm bu sorunlar, tarım sektöründe çalışan göçmen kadınların iş sağlığı ve güvenliği bağlamında çoklu dezavantajlar yaşadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çözüm arayışları, yalnızca teknik sağlık ve güvenlik önlemleriyle sınırlı kalmamalı; aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği, göçmen hakları ve sosyal politika perspektifleriyle birlikte ele alınmalıdır.

Bu makale, göçmen kadınların tarım sektöründeki sorunlarını literatür temelinde analiz ederek iş sağlığı ve güvenliği çerçevesinde ele almayı; bu bağlamda sağlık ve güvenlik koşullarını görünür kılma ve çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

1. Yöntem

Bu çalışma, tarım sektöründe çalışan göçmen kadın işçilerin iş sağlığı ve güvenliği bağlamındaki risklerini değerlendirmek amacıyla yürütülen nitel bir literatür taramasına dayanmaktadır. Çalışmada, konunun çok boyutlu yapısını anlamak adına toplumsal cinsiyet, göç, emek, iş sağlığı ve güvenliği alanlarında yapılmış ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenmiştir. Tarama kapsamında öncelikle akademik makaleler, raporlar, uluslararası kuruluşların belgeleri (ILO, FAO, WHO, UNHCR) dikkate alınmıştır. Kaynaklara erişimde Google Scholar, TR Dizin, TÜBİTAK ULAKBİM, EBSCOhost gibi akademik veri tabanlarından yararlanılmıştır. Anahtar kelimeler olarak “göçmen kadın işçiler”, “tarım işçiliği”, “iş sağlığı ve güvenliği”, “mevsimlik işçilik”, “toplumsal cinsiyet eşitsizliği”, “kırılgan gruplar” ve “psikososyal riskler” gibi terimler kullanılmıştır. Seçilen çalışmalar; kapsam, güvenilirlik ve çalışma konusuna uygunluk açısından değerlendirilmiş, bulgular fiziksel, kimyasal, biyolojik ve psikososyal riskler başta olmak üzere dört temel başlık altında sınıflandırılarak yorumlanmıştır. Aynı zamanda barınma, hijyen, eğitim ve sosyal dışlanma gibi yapısal sorunlara da yer verilmiştir. Bu yöntemle, göçmen kadınların tarımsal üretim süreçlerinde karşılaştığı çok yönlü sağlık ve güvenlik sorunlarının kapsamlı ve bütüncül bir şekilde ele alınması amaçlanmıştır.

2. Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği

Göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliği sorunları, özellikle son yıllarda küresel ölçekte artan göç hareketleriyle birlikte akademik literatürde daha görünür hâle gelse de bu literatür içinde kadın göçmenlerin karşı karşıya kaldığı özgün riskler hâlâ yeterince temsil edilmemektedir. Gerek cinsiyet temelli ayrımcılık gerekse göçmen statüsüne bağlı hak kayıpları, göçmen kadınları iş yaşamında çoklu maruziyet riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Göçmen işçiler işyeri tehlikelerine maruziyeti açısından yüksek risk altında çalışmakta; ücret ayrımcılığı, kötü çalışma koşulları,

sosyal korumaya erişim eksikliği, dil ve kültür engelleri gibi ek iş ile ilgili risk faktörleriyle karşı karşıya kalabilmektedir (Yıldırım, Altunoğlu, & Geyik Yıldırım, 2023). Bu iş ile ilgili riskler, göçmen olmayan işçilere kıyasla göçmen işçiler arasında mesleki yaralanmaların ve işle ilgili hastalıkların daha yüksek oranda görülmesine neden olabilir (ILO, 2020).

Mevcut çalışmalar, kadın göçmenlerin sıklıkla kayıt dışı sektörlerde istihdam edildiğinden iş güvenliği uygulamalarından büyük ölçüde mahrum kaldıklarını göstermektedir (Dedeoğlu, 2014). Tarım, temizlik, bakım hizmetleri ve tekstil gibi sektörler; kadın göçmen emeğinin yoğunlaştığı, ancak iş kazaları ve meslek hastalıkları açısından ciddi ihlallerin yaşandığı alanlar olarak öne çıkmaktadır (Toksöz, 2023). Tarım sektörüne odaklanan literatür, bu alanda çalışan kadınların çoğunlukla ağır fiziksel işler, uzun süreler çalışma, güneş altında çalışma, kimyasallara maruz kalma gibi risk faktörleriyle karşılaştığını ortaya koyarken; ek olarak tuvalet ve hijyen olanaklarının yetersizliği, barınma koşullarının sağlıksızlığı ve toplumsal cinsiyete özgü riskler, kadın tarım işçileri için iş sağlığı ve güvenliği meselesini daha da karmaşık hâle getirmektedir (Handal, Iglesias-Rios, O'Neill, & Valentín-Cortés, 2025). Türkiye bağlamında yapılan sınırlı sayıdaki çalışma ise özellikle Suriyeli göçmen kadınların tarım alanında artan bir şekilde istihdam edildiğini ve çoğu zaman mevsimlik işçi olarak çalıştıklarını göstermektedir (Kalkınma Atölyesi, 2016). Göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliği açısından yerli işçilere kıyasla daha dezavantajlı konumda olduğu, çeşitli araştırmaların ortak ve güçlü bir bulgusudur. Göçmen işçiler sosyal, ekonomik, psikolojik ve hukuki açılardan daha kötü koşullarda çalışmakta; düşük vasıflı, tehlikeli ve ağır işlerde, daha düşük ücretle ve daha uzun saatlerle istihdam edilmektedir (Moyce & Schenker, 2018; Arici, Absekava, Ronda-Pérez, Porru, & Tamhid, 2019; Kosny, Yanar, & Smith, 2018; Moyce & Schenker, 2017; Shankar, Joseph, Mi, Chen, Turin, & Lai, 2022). Bu grupta iş kazaları, mesleki yaralanmalar ve ölümler yerli işçilere oranla daha sık görülmekte; ergonomik, kimyasal ve psikososyal tehlikelere maruz kalma oranı da daha yüksek seyretmektedir (Mehlum vd., 2018; Devakumar vd., 2019). Ayrıca ayrımcılık ve mobbing gibi olumsuzluklar da göçmen işçiler arasında daha yaygındır (Arici vd., 2019; Mehlum vd., 2018; Moyce & Schenker, 2017; Shankar, Joseph, Mi, Chen, Turin, & Lai, 2022). Bu durum, göçmen işçilerde genel sağlık ve ruh sağlığı sorunlarının yerli işçilere göre daha yaygın olmasına neden olmakta ve özellikle ekonomik kriz dönemlerinde bu sorunlar daha da derinleşmektedir (Kosny vd., 2018). Söz konusu eşitsizliklerin temelinde ise dil yetersizliği ve kültürel farklılıklar nedeniyle iş sağlığı ve güvenliği

eğitimine ve hizmetlerine erişimin sınırlı olması (Moyce & Schenker, 2018; Kosny vd., 2018; Shankar, Joseph, Mi, Chen, Turin, & Lai, 2022), göçmenlerin belgesiz ya da geçici yasal statüde bulunmaları nedeniyle sağlık hizmetleri ve işçi haklarından yararlanmada yaşadıkları engeller (Moyce & Schenker, 2017), ayrıca işveren desteği ve işbaşı eğitimlerinin yetersizliği gibi etkenler yer almaktadır (Kosny vd., 2018; Shankar, Joseph, Mi, Chen, Turin, & Lai, 2022). Tüm bu faktörler, göçmen işçilerin işyerlerinde daha savunmasız bir konumda kalmasına ve iş sağlığı ve güvenliği haklarını etkin bir şekilde kullanamamalarına yol açmaktadır.

Genel olarak literatür, göçmen kadın işçilerin iş sağlığı ve güvenliği alanında sistematik olarak görmezden gelindiğini, mevzuatın bu kesimi kapsamaktan uzak olduğunu ve sahada veri eksikliği nedeniyle politika üretiminin zayıf kaldığını ortaya koymaktadır.

3. Tarımda Sağlık ve Güvenlik Riskleri

Tarım sektörü, genel olarak iş sağlığı ve güvenliği (İSG) açısından yüksek risk taşıyan sektörler arasında yer almaktadır. Mekanik ekipman kullanımı, pestisit maruziyeti, ağır yük taşıma, aşırı sıcaklık veya soğuk koşullarda uzun süreli çalışma, düzensiz beslenme ve dinlenme imkânlarının yetersizliği gibi faktörler tüm tarım işçileri için ciddi sağlık tehditleri oluşturmaktadır (Seyhan & Seyhan, 2015). Ancak göçmen kadınlar açısından bu riskler daha da belirgin hâle gelmektedir; çünkü bu grup hem mevzuat tarafından yeterince korunmamakta hem de eğitim, dil yetersizliği ve toplumsal cinsiyet temelli engeller nedeniyle iş güvenliği uygulamalarına erişimde ciddi kısıtlamalar yaşamaktadır.

4. Fiziksel, Kimyasal ve Biyolojik Riskler

Göçmen kadınlar genellikle eğilerek, uzun süre ayakta ya da doğrudan güneş altında çalışmak zorunda kalmakta; bu durum kas-iskelet sistemi hastalıklarına yol açmaktadır (Akyildiz & Ekmekci, 2020). Ergonomik olmayan ekipmanların kullanımı, yetersiz dinlenme süreleri ve uygun iş kıyafetlerinin olmaması, kronik yorgunluk, bel ve sırt ağrıları gibi mesleki sağlık sorunlarını artırmaktadır (Habib & Fathallah, 2012). Ayrıca tarla koşullarında yılan ve böcek sokmaları, kesici/delici aletlerle yaralanmalar da sık karşılaşılan fiziksel tehlikeler arasındadır.

Kimyasal riskler ise özellikle pestisitler ve gübrelerle doğrudan temas sonucunda ortaya çıkmakta; bu maddelere karşı kişisel koruyucu donanım (KKD) kullanılmadığında solunum problemleri, cilt hastalıkları, sinir sistemi bozuklukları ve hatta uzun vadede kanser riski gibi ciddi sağlık sorunları gelişebilmektedir (Seyhan & Seyhan, 2015). Biyolojik riskler, kirli su kullanımı,

yetersiz hijyen koşulları ve vektör kaynaklı (örneğin sivrisinek, böcek) enfeksiyonlarla kendini göstermektedir. Bu durum bağışıklık ve sindirim sistemini tehdit eden sağlık sorunlarına yol açmakta; özellikle sağlıksız barınma ortamlarında bulaşıcı hastalık riskini artırmaktadır.

Tüm bu risklerin azaltılabilmesi için ergonomik ekipman kullanımı, düzenli dinlenme araları, iş rotasyonu, temiz su temini, hijyen eğitimi, sanitasyon koşullarının iyileştirilmesi ve KKD kullanımına yönelik anadilde eğitim programlarının hayata geçirilmesi gerekmektedir.

5. Psikososyal Riskler

Göçmen kadın tarım işçileri yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda ciddi psikososyal risklerle de karşı karşıyadır. Dil bariyeri, sosyal izolasyon, cinsel taciz, düşük ücret, belirsizlik, aileden uzun süre ayrı kalma ve hak ihlalleri gibi etkenler, bu grubun ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Simsek, Ersin, & Kirmizitoprak, 2016). Bu durum depresyon, anksiyete, tükenmişlik sendromu gibi psikolojik sorunlara yol açmakta; çoğu zaman bu ruhsal problemler dile getirilemediği için gerekli destek de sağlanamamaktadır.

Psikososyal risklerin azaltılması için psikolojik danışmanlık hizmetlerinin sunulması, işyerinde güvenli çalışma ortamlarının oluşturulması, ayrımcılık karşıtı denetimlerin artırılması ve hak temelli yaklaşımların benimsenmesi önem arz etmektedir (Sexsmith & Griffin, 2020; Peterson-Iyer, 2024).

6. Eğitim ve Denetim Eksikliği

Göçmen kadınların büyük kısmı kayıt dışı çalıştığından, İSG mevzuatının koruma kapsamı dışında kalmakta ve temel iş güvenliği eğitimlerine erişememektedir. Eğitim düzeylerinin düşük olması ve Türkçe bilmemeleri de bu eğitimlerin etkili bir şekilde uygulanmasını engellemektedir. KKD kullanımı, ilk yardım bilgisi, tehlike tanıma ve raporlama gibi kritik konularda ciddi bilgi eksiklikleri gözlenmektedir. Ferranti vd. (2020) yüksek sıcaklıklarda çalışmaya bağlı karşılaşılan sağlık sorunlarının önüne geçilmesi için göçmen işçilerin ilkyardım konusunda eğitim almalarının önemini vurgulamaktadır.

Bu nedenle anadilde hazırlanan uygulamalı eğitim içerikleri ve görsel materyallerin yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda, kayıt dışı istihdamın yaygınlığı nedeniyle İSG uygulamaları yeterince denetlenememektedir. İSG uygulamalarının etkin takibi için çok dilli, kültürel olarak uyarlanmış eğitimler, saha temelli anketler ve işbirlikçi izleme sistemi

gereklidir (Tonda, Check, Flynn, & Eggerth, 2013; Check, Keller, Eggerth, & Flynn, 2021; Rahayuningsih, 2024).

7. Barınma Koşulları ve Altyapı Kaynaklı Sağlık Riskleri

Göçmen kadınların barınma koşulları da doğrudan sağlık ve güvenlik riskleriyle ilişkilidir. Kalabalık, sağlıksız ve güvenlikten yoksun konaklama alanlarında yaşamak, hem fiziksel hem de ruhsal sağlığı tehdit etmektedir. Yetersiz barınma koşulları enfeksiyon hastalıkları riskini artırmakta, hijyen eksikliği bağışıklık sistemini zayıflatmakta ve yangın gibi acil durumlara karşı korunmasızlık yaratmaktadır. Bu bağlamda, göçmen işçilere asgari yaşam standartlarını karşılayan, hijyenik ve güvenli konaklama alanlarının sağlanması ve bu alanların düzenli olarak denetlenmesi gerekmektedir.

Göçmen kadın tarım işçileri, hijyen, tuvalet ve barınma konusunda ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Araştırmalar, bu kadınların çoğunlukla yetersiz ve sağlıksız barınma koşullarında yaşadığını, temiz suya ve hijyenik tuvaletlere erişimlerinin kısıtlı olduğunu göstermektedir ki bu durum hem fiziksel hem de psikososyal sağlık sorunlarına yol açmaktadır (Madhuri, 2022; Briones-Vozmediano vd., 2024; Chavan vd., 2015; Weiler, Martyniuk, & Caxaj, 2023). Tuvalet eksikliği veya güvenli olmayan tuvaletler, kadınlarda mahremiyet kaygısı, utanç, stres ve bazen de cinsel şiddet riski yaratmaktadır (Das & Khanna, 2016; O'Reilly, 2016; Schmitt, Clatworthy, Ogello, & Sommer, 2018). Menstrüel hijyen ürünlerine ve temiz suya erişimin olmaması, “menstrüel yoksulluk” olarak tanımlanan ek bir sorun oluşturmakta ve kadınların temel ihtiyaçlarını karşılamasını engellemektedir (Madhuri, 2022; Bahamondes, Costa, Soeiro, Surita, & Rocha, 2021).

Barınma alanlarının kalabalık, bakımsız ve hijyenik olmayan yapısı, bulaşıcı hastalık riskini artırmakta ve kadınların genel sağlığını olumsuz etkilemektedir (Madhuri, 2022; Briones-Vozmediano vd., 2024; Weiler vd., 2023; Akalın, 2018). Ayrıca, bu koşullar kadınların iş verimliliğini ve sosyal refahını da düşürmektedir (Shen & Wang, 2022). Sonuç olarak, göçmen kadın tarım işçilerinin hijyen, tuvalet ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması için daha iyi altyapı, güvenli tuvaletler ile hijyen malzemelerine erişimin sağlanması gerekmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, tarım sektöründe çalışan göçmen kadınların iş sağlığı ve güvenliği bağlamında karşı karşıya kaldığı çok yönlü riskleri ortaya koymuştur. Göçmen kadınlar, hem toplumsal

cinsiyetlerinden hem de göçmen statülerinden kaynaklanan yapısal eşitsizlikler nedeniyle iş yaşamında çifte dezavantajla karşılaşmaktadır. Mevsimlik ve güvencesiz istihdamın yaygın olduğu tarım sektöründe; düşük ücret, uzun çalışma saatleri, yetersiz hijyen, sağlıksız barınma koşulları, dil bariyeri, eğitim eksikliği ve sosyal dışlanma gibi faktörler, bu grubun fiziksel, kimyasal, biyolojik ve psikososyal risklere maruz kalma düzeyini artırmaktadır.

Türkiye’de özellikle Suriyeli kadınların yoğun olarak çalıştığı mevsimlik tarım alanlarında, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin yetersizliği göçmen kadınları hem görünmez hem de korunmasız bir konuma sürüklemektedir. Kayıt dışı istihdamın yaygınlığı, denetim eksikliği ve mevzuatın yetersizliği, kadın göçmenlerin iş kazaları ve meslek hastalıkları açısından yüksek risk altında çalışmasına neden olmaktadır. Literatür taraması, bu grubun İSG politikaları içinde yeterince temsil edilmediğini ve çoğunlukla veri dışında bırakıldığını da açıkça göstermektedir. Bu nedenle çözüm arayışları yalnızca teknik önlemlerle sınırlı kalmamalı; sosyal politika, toplumsal cinsiyet eşitliği, insan hakları ve göç yönetimi perspektiflerini içerecek şekilde bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir. İş sağlığı ve güvenliği mevzuatına kadınlara özgü riskleri içeren özel düzenlemeler eklenmeli; kayıt dışılıkla mücadele için denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir. Göçmen kadınlara anadillerinde İSG eğitimi verilmesi, sağlık hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması ve psikososyal destek mekanizmalarının oluşturulması da önem arz etmektedir.

Ayrıca, barınma, hijyen, tuvalet ve temiz su gibi temel insani koşulların sağlanması, kişisel koruyucu donanımların temin edilmesi ve güvenli çalışma ortamlarının oluşturulması, bu grubun korunmasında hayati rol oynamaktadır. Yerel yönetimler, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında kurulacak işbirlikleriyle göçmen kadınlara yönelik destek mekanizmaları geliştirilmeli, kadınların örgütlenmesi ve karar alma süreçlerine katılımı teşvik edilmelidir.

Göçmen kadınların tarımda daha sağlıklı, güvenli ve onurlu koşullarda çalışabilmesi; yalnızca bireysel yaşam kalitelerini değil, aynı zamanda tarımsal üretimin sürdürülebilirliğini, gıda güvenliğini ve toplum sağlığını da doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle konu, sadece çalışma hayatına dair teknik bir mesele değil; toplumsal adaletin ve eşitliğin sağlanması açısından çok boyutlu bir sorumluluk alanı olarak ele alınmalıdır.

Kaynaklar

Ahsan, M. M., & Varol, N. (2020). Çevreden kaynaklanan göçün boyutu: Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerine bir çalışma. *Anthropology*, 39, 123–128.

- Akalın, M. (2018). Mevsimlik tarım işçilerinin barınma koşullarının değerlendirilmesi: Yenice, Tarsus, Silifke örnekleri. *Sosyal Güvençe*, 13, 1–30. <https://doi.org/10.21441/sguz.2018.65>
- Akyildiz, C., & Ekmekci, I. (2020). OHS problems of migrants in Turkey and the order of importance: Pareto analysis. *Sustainability*, 12(18), 7462.
- Arici, C., Absekava, K., Ronda-Pérez, E., Porru, S., & Tamhid, T. (2019). Occupational health and safety of immigrant workers in Italy and Spain: A scoping review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16. <https://doi.org/10.3390/ijerph16224416>
- Arslan, N. (2023). Göçmen kadınların sağlık sorunları üzerine genel bir değerlendirme. *Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 104–114.
- Bahamondes, L., Costa, M., Soeiro, R., Surita, F., & Rocha, L. (2021). Period poverty: Menstrual health hygiene issues among adolescent and young Venezuelan migrant women at the northwestern border of Brazil. *Reproductive Health*, 18. <https://doi.org/10.1186/s12978-021-01285-7>
- Briones-Vozmediano, E., Jiménez-Lasserrotte, M., Pastor-Bravo, M., Escrig-Piñol, A., Rodríguez-Guerrero, L., Mateos, J., & Pérez-Urdiales, I. (2024). Water insecurity among seasonal agriculture workers: Perspectives from Spanish professionals. *International Journal for Equity in Health*, 23. <https://doi.org/10.1186/s12939-024-02112-8>
- Chavan, U., Sundaram, N., Lele, P., Juvekar, S., Steinmann, P., Hirve, S., & Weiss, M. (2015). Psychosocial stress associated with sanitation practices: Experiences of women in a rural community in India. *Journal of Water Sanitation and Hygiene for Development*, 5, 115–126. <https://doi.org/10.2166/WASHDEV.2014.110>
- Check, P., Keller, B., Eggerth, D., & Flynn, M. (2021). Reaching “hard to reach” workers: Evaluating approaches to disseminate worker safety information via the Mexican consular network. *Journal of Occupational and Environmental Hygiene*, 18, 180–191. <https://doi.org/10.1080/15459624.2021.1903014>
- Das, M., & Khanna, T. (2016). Why gender matters in the solution towards safe sanitation? Reflections from rural India. *Global Public Health*, 11, 1185–1201. <https://doi.org/10.1080/17441692.2015.1062905>
- Dedeoğlu, S. (2014). Introduction. In *Migrants, work and social integration*. Migration, Diasporas and Citizenship Series. https://doi.org/10.1057/9781137371126_1
- Dedeoğlu, S. (2023). Harvesting precarity: The regimes governing migrant labor in Türkiye’s agricultural sector. *Asian and Pacific Migration Journal*, 32, 704–724. <https://doi.org/10.1177/01171968241228877>

- Devakumar, D., Zimmerman, C., Kristensen, K., Nellums, L., Hargreaves, S., McAlpine, A., Himmels, J., Pocock, N., Friedland, J., Aldridge, R., Rustage, K., & Abubakar, I. (2019). Occupational health outcomes among international migrant workers: A systematic review and meta-analysis. *The Lancet Global Health*, 7, e872–e882. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(19\)30204-9](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(19)30204-9)
- Donham, K. J., & Thelin, A. (2006). *Agricultural medicine: Occupational and environmental health for the health professions* (1st ed.). Blackwell Pub.
- FAO. (2011). <https://www.fao.org/4/am307e/am307e00.pdf>
- FAO. (2025). <https://www.fao.org/asiapacific/news/news-detail/fao>
- Ferranti, E., Smith, D., Hertzberg, V., & Mac, V. (2020). Knowledge of heat-related illness first aid and self-reported hydration and heat-related illness symptoms in migrant farmworkers. *Workplace Health & Safety*, 69, 15–21. <https://doi.org/10.1177/2165079920934478>
- Habib, R., & Fathallah, F. (2012). Migrant women farm workers in the occupational health literature. *Work*, 41, 4356–4362. <https://doi.org/10.3233/WOR-2012-0101-4356>
- Handal, A., Iglesias-Rios, L., O'Neill, M., & Valentín-Cortés, M. (2025). Experiences of women farmworkers in Michigan: Perspectives from the Michigan Farmworker Project. *American Journal of Community Psychology*. <https://doi.org/10.1002/ajcp.12792>
- ILO. (2020). <https://www.ilo.org/resource/safety-and-health-migrant-workers>
- Kalkınma Atölyesi. (2016). <https://www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayinlar/Cocuk->
- Kosny, A., Yanar, B., & Smith, P. (2018). Occupational health and safety vulnerability of recent immigrants and refugees. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15. <https://doi.org/10.3390/ijerph15092004>
- Madhuri. (2022). Mapping the unmet needs of migrant women in Bhurakigarhi Village, Aligarh District. *ShodhKosh: Journal of Visual and Performing Arts*, 3(2), 824–832. <https://doi.org/10.29121/shodhkosh.v3.i2.2022.3191>
- Mehlum, I., Johansson, B., Bergbom, B., Sterud, T., Flyvholm, M., Brendler-Lindqvist, M., Hviid, K., Tynes, T., Veiersted, K., & Airila, A. (2018). A systematic review of working conditions and occupational health among immigrants in Europe and Canada. *BMC Public Health*, 18. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5703-3>
- MiGA. (2012). <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/tuerkei/12228.pdf>

Moyce, S. C., & Schenker, M. (2018). Migrant workers and their occupational health and safety. *Annual Review of Public Health*, 39(1), 351–365.

Moyce, S., & Schenker, M. (2017). Occupational exposures and health outcomes among immigrants in the USA. *Current Environmental Health Reports*, 4, 349–354. <https://doi.org/10.1007/s40572-017-0152-1>

O'Reilly, K. (2016). From toilet insecurity to toilet security: Creating safe sanitation for women and girls. *WIREs Water*, 3, 19–24. <https://doi.org/10.1002/wat2.1122>

Ortiz, C. (2020). Mothers' milk: How gender and immigration obscure agricultural expertise and care work in dairyland. *Culture, Agriculture, Food and Environment*, 42(2), 69–137. <https://doi.org/10.1111/cuag.12256>

Öztaş, Kurt, Koç, & Akbaba, D., Kurt, B., Koç, A., & Akbaba, M. (2018). Living conditions, access to healthcare services, and occupational health and safety conditions of migrant seasonal agricultural workers in the Çukurova Region. *Journal of Agromedicine*, 23(3), 262–269. <https://doi.org/10.1080/1059924X.2018.1470048>

Peterson-Iyer, K. (2024). Reproductive justice and agricultural labor migrants. *Journal of Moral Theology*. <https://doi.org/10.55476/001c.124026>

Rahayuningsih, M. (2024). The occupational safety and health education for Indonesian migrant workers (PMI). *Jurnal Pengabdian UntukMu NegeRI*. <https://doi.org/10.37859/jpumri.v8i2.7427>

Reed, D. B. (2004). The risky business of production agriculture. *AAOHN Journal*, 52(9), 401.

Schmitt, M. L., Clatworthy, D., Ogello, T., & Sommer, M. (2018). Making the case for a female-friendly toilet. *Water*, 10(9), 1193. <https://doi.org/10.3390/w10091193>

Sexsmith, K., & Griffn, M. A. M. (2020). Gender and precarious work in agriculture. In *Routledge handbook of gender and agriculture* (pp. 326–335). Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9780429199752-30>

Seyhan, S., & Seyhan, G. (2015). Tarım sektöründe iş sağlığı ve güvenliği. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 3(3), 549–552.

Shankar, J., Joseph, S., Mi, E., Chen, S., Turin, T., & Lai, D. (2022). Highly educated immigrant workers' perspectives of occupational health and safety and work conditions that challenge work safety. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19. <https://doi.org/10.3390/ijerph19148757>

Shen, Y., & Wang, D. (2022). Sanitation and work time: Evidence from the toilet revolution in rural China. *World Development*. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2022.105992>

- Simsek, Z., Ersin, F., & Kirmizitoprak, E. (2016). Development of the seasonal migrant agricultural worker stress scale in Sanliurfa, Southeast Turkey. *Journal of Agromedicine*, 21(1), 56–60.
- Smith-Appelson, J. L., Reynolds, J. R., & Grzywacz, J. G. (2021). Assessing the extreme loneliness of immigrant farmworkers. *Sociological Inquiry*, 91(3), 696–717. <https://doi.org/10.1111/soin.12428>
- Temel, R., & Topateş, H. (2023). İnşaat sektöründe Suriyeli ve Afgan emeğinin güvencesiz ve kurlsız hâli: Manisa ili örneği. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 30(3), 575–596. <https://doi.org/10.18657/yonveek.1276241>
- Toksöz, G. (2023). Kapitalizmin işgücü talebi ve göçmen kadın emeği. *Çalışma ve Toplum*, 4(79), 3049–3072. <https://doi.org/10.54752/ct.1364591>
- Tonda, J., Check, P., Flynn, M., & Eggerth, D. (2013). Improving occupational safety and health among Mexican immigrant workers: A binational collaboration. *Public Health Reports*, 128, 33–36. <https://doi.org/10.1177/00333549131286S306>
- Ulutaş, Ç. Ü. (2009). Yoksulluğun kadınlaşması ve görünmeyen emek. *Çalışma ve Toplum*, 2(21), 25–40.
- UNHCR. (2025). <https://www.unhcr.org/refugee-statistics>
- Us, K., & Akbıyık, N. (2023). Tarım sektöründe istihdam ve çalışanların sosyal güvencesi. *Econharran*, 7(12), 25–36.
- Waugh, I. (2010). Examining the sexual harassment experiences of Mexican immigrant farmworking women. *Violence Against Women*, 16, 237–261. <https://doi.org/10.1177/1077801209360857>
- Weathers, A. C., & Garrison, H. G. (2004). Children of migratory agricultural workers: The ecological context of acute care for a mobile population of immigrant children. *Clinical Pediatric Emergency Medicine*, 5, 120–129. <https://doi.org/10.1016/j.cpem.2004.01.008>
- Weiler, A., Martyniuk, J., & Caxaj, C. (2023). Housing conditions and health implications for migrant agricultural workers in Canada: A scoping review. *The Canadian Journal of Nursing Research*, 56, 16–28. <https://doi.org/10.1177/08445621231203086>
- WHO. (2025). https://www.who.int/health-topics/refugee-and-migrant-health#tab=tab_1
- Yıldırım, O., Altunoğlu, M. K., & Geyik Yıldırım, S. (2023). Suriyeli göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliğini etkileyen faktörler. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 267–287. <https://doi.org/10.56597/kausbed.1245396>